

УДК 811.161.2'42

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-2-13>**Вікторія ГОРЕНКО,***orcid.org/0000-0003-2697-2214**аспірантка кафедри української мови
літературно-мовного факультету імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(Харків, Україна) viktoriia.gorenko@gmail.com*

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ НЕБЕСНИХ СВІТИЛ ТА ЯВИЩ ПРИРОДИ У МОВОТВОРЧОСТІ ІВАНА ПЕРЕПЕЛЯКА

У статті висвітлено художньо-творчий потенціал мовної особистості Івана Перепеляка. Розглянуто те, як він сприймається у різноманітному накопиченні ідей, образів, ситуативних сцен, емоцій тощо. Детально висвітлено ідіостиль художника слова. Відзначено єдність і цілісність письменницької концепції на тлі художньо-семантичної тканини творчості, враховано органічну внутрішню взаємопов'язаність і взаємозалежність її елементів. Згадується, що в поезіях І. Перепеляка важливу функціональну роль відіграють художні тропи. У дослідженні акцентується увага на епітетизації, метафоричності, які найчастіше пов'язані з асоціаціями у свідомості ліричного героя. Приділяється увага цьому зіставленню, що породжує метафору, метонімію, синекдоху, символ, порівняння, художній паралелізм тощо. Зазначено, що автор тяжіє до зорово-слухових аналогій у створенні метафоричного світу, персоніфікацій, що репрезентуються у багатьох пейзажних замальовках. Відзначено, що персоніфікація у мовосвіті поета яскраво оформлює естетичне ставлення автора до природи, ілюструє світовідчуття особистості шляхом ідеалізації природних явищ та станів. Детально розглянуто те, що у багатьох поезіях митець формує індивідуальну систему слів – символів, що художньо відзначаються вербальною чуттєвістю й широтою узагальнень. Зазначено, що художня символізація зустрічається у назвах небесних світил, явищ природи, представників рослинного і тваринного світу шляхом образного паралелізму, обґрунтованості, вираження певної ідеї. Емоційність, темперамент, почуття, повага до історичного минулого, відвертість стосунків, страждання й щастя закоханих стали для поетичного ідіостилу своєрідною червоною ниткою невтомної творчої праці І. Перепеляка. Відзначено, що І. Перепеляк креативно конкретизує поетичне осмислення концептів явищ небесних світил як символів рідної землі.

Ключові слова: Іван Перепеляк, мовотворчість, вербалізація, явища природи, естетизми, епітетизація, метафоризація.

Viktoriia GORENKO,*orcid.org/0000-0003-2697-2214**Postgraduate Student at the Department of Ukrainian Language of Literary
and Linguistic Faculty named after G. F. Kvitka-Osnovyanyenko
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine) viktoriia.gorenko@gmail.com*

VERBALIZATION OF HEAVENLY LIGHTS AND NATURAL PHENOMENA IN THE LANGUAGE OF IVAN PEREPELYAK

The article highlights the artistic and creative potential of Ivan Perepelyak's language personality. It is considered as it is perceived in various accumulations of ideas, images, situational scenes, emotions, etc. The idiosyncrasy of the artist of the word is covered in detail. The unity and integrity of the literary concept against the background of the artistic and semantic fabric of creativity is noted, the organic internal interconnectedness and interdependence of its elements are taken into account. It is mentioned that in I. Perepelyak's poems artistic paths play an important functional role. The study focuses on epithetic, metaphors, which are often associated with associations in the mind of the lyrical hero. Attention is paid to this comparison, which generates metaphor, metonymy, synecdoche, symbol, comparison, artistic parallelism, and so on. It is noted that the author tends to visual-auditory analogies in the creation of the metaphorical world, to the personifications represented in many landscape sketches. It is noted that the personification in the linguistic world of the poet vividly formalizes the author's aesthetic attitude to nature, illustrates the worldview of the individual by idealizing natural phenomena and states. It is considered in detail that in many poems the artist forms an individual system of words – symbols, artistically marked by verbal sensuality and breadth of generalizations. It is noted that artistic symbolization is found in the names of celestial bodies, natural phenomena, representatives of flora and fauna through figurative parallelism, validity, expression of a certain idea. Emotionality, temperament, feelings, respect for the historical past, openness of relationships, suffering and happiness of lovers became for the poetic idiosyncrasy a kind of red thread

of tireless creative work of I. Perepelyak. It is noted that I. Perepelyak creatively concretizes the poetic understanding of the concepts of the phenomena of celestial bodies as symbols of the native land.

Key words: Ivan Perepelyak, language creation, verbalization, natural phenomena, aestheticism, epithetization, metaphorization.

Постановка проблеми. У роботі наведено приклади використання Іваном Перепеляком у своїх творах явищ небесних світил та зазначено мету їх вживання. Серед цінностей мовного ідіостилу Івана Перепеляка в діахронічній площині ментального світобачення автора особливо вирізняються краса, прекрасне, естетичне. Поетичний ідіостиль поета І. Перепеляка характеризується відтворенням естетичності доквілля, естетизацією буття героїв та мовною об'єктивацією цих глибинних концептуально-сміслових кодів. Маємо на увазі лексичну структуру будь-якого поетичного полотна майстра, що вміщує у своєму семантичному аспекті майже всі сфери естетичного захоплення у власному мовному світі: небо й небесні реалії тісно переплітаються з позитивними відчуттями, емоціями, стосунками тощо. Доречно зазначити, що такі лінгвістичні знаки, що актуалізують ідею краси, художності, естетичності, можна визначити як слова-естетизми. Особливу роль у реалізації поетичного ідіостилу відіграють вербально-виражальні слова-поняття назв місяців та часових вимірів. Здавна у слов'янській міфології символом краси називали небесні світила. Світ людини й світ природи співвідносяться у поезіях для певної гармонізації існування усього живого в доквіллі. Як бачимо, в прекрасному втілюються природні соціальні особливості предметів та явищ, які співіснують з практикою людства, яке, естетично освоюючи світ і реально відчуваючи прекрасне як цінність життя, створювали відповідну систему особистих знань про художньо вартісні об'єкти, предмети та явища, які здебільшого були частиною природи, доквілля.

Аналіз досліджень. Постать поета Івана Михайловича Перепеляка сьогодні є недостатньо вивченою щодо епохи та літературно-художнього процесу й має великий інтерес для багатьох шанувальників його різнопланової постаті. Зауважимо, що літературна спадщина митця виграє барвами різножанрових віршів і поем, тому життя й творчість поета досліджував у свій час відомий нам літературний критик, доктор філологічних наук, професор кафедри журналістики Харківського національного університету імені В. Каразіна Ігор Михайлин. Дослідник сміливо зіставляє постать нашого сучасника І. Перепеляка з пращуром-земляком, видатним філософом, пророком Григорієм Сковородою і називає його «сучасним Григорієм

Сковородою», який «так само народився на Полтавщині, увібрав у себе її красу й силу, а письменницьку славу здобув на Слобожанщині, у її столічному місті – Харкові» (Михайлин, 2014: 4).

Мета статті полягає у висвітленні теми вербалізації небесних світил та явищ природи у мовотворчості поета, з'ясуванні характеру взаємозв'язків між творами митця та його філософсько-творчою концепцією.

Виклад основного матеріалу. За визначенням О. Потебні, «немає нічого <...> як порівняння людей, їх краси і відповідних душевних станів із *сонцем, місяцем, зорею*» (Потебня, 2000: 24). У відомій українській щедрівці «Ой сивая та і зозуленька» згадуються ці небесні світила як одна сім'я божественних істот, що мають силу впливати на долю інших людей: «*Ясен місяць – пан господар / Красне сонце – жінка його / Дрібні зірки – його діти / Щедрий вечір, добрий вечір / Добрим людям на здоров'я!*». Таке порівняння знаходимо в іншому творі: «*В тій церкві три віконця: / В першому віконці – ясне сонце. / В другому віконці – ясний місяченько, / В третьому віконці – ясні зіроньки. / Що зіроньки – то дітоньки, / Що ясне сонце – то господина, / Що місяченько, то сам господар*» (Потебня, 2000: 424).

Багато історичних джерел називають усі об'єкти та явища, на які поширювався культ світла й вогню, а вони мали здатність випромінювати світло, порівнюючись із обличчям красивої, гарної людини. У поетичній мові Івана Перепеляка ми чітко помічаємо конкретно чуттєве уявлення, яке формує значення слова-символу у такій структурі: *сонце – світло – тепло – краса*. У поезії «Чи світ співає, чи душа...» (Перепеляк, 2018:173) він зазначає: «Я в поле на світанні поспішаю...»: «*Клецається земля барвистим цвітом / Мов наречена, у вінок одіта, / Вклоняється і сонцю, і весні*» (Перепеляк, 2018: 176); «*Скоро минуца літепла яса / На пруг лягає сонце невблаганно. / Засмучене «курли» в озерах кане / Що ронять вересневі небеса*» (Перепеляк, 1997: 80). Поетичне полотно майстра виграє палітрою художніх тропів, що підсилюють задану персоналіфікацію сонця засобами метафоризації: «*Сонце обрій здвигнуло / І вийшло на кручі*» (Перепеляк, 2013: 135); «*Давно вже над тобою чорне сонце / А що на тому світі ти знайшов?*» (Перепеляк, 2013: 278); «*Знову покличуть плуги / Буде сонце*

в промінні» (Перепеляк, 2013: 279); «Хмарою кінських грив / Закривали / Чужинці / Моє сонце» (Перепеляк, 2013: 341); «І пахнуть сонцем знайдені слова» (Перепеляк, 2013: 130); «Сходить сонце на круту орбіту» (Перепеляк, 2013: 137); «Над світом сонце круто поверта» (Перепеляк, 2013: 138); «Древнє сонце в сірім небі править» (Перепеляк, 2013: 156); «І вранішнє сонце на світанні було в головах» (Перепеляк, 2013: 433); «На пруг лягає сонце» (Перепеляк, 2013: 441); «Як моє Сонце вийшло на орбіту... А я до Сонця прихилиюся щоночі» (Перепеляк, 2013: 442); «І перед сонцем у душевнім храмі» (Перепеляк, 2013: 449); «Згоріли в сонці тіні голубі» (Перепеляк, 2013: 465); «За обрій сонце круто поверта» (Перепеляк, 2013: 471); «І напитися сонця вдалась» (Перепеляк, 2013: 472); «Сонце холоднє в небі» (Перепеляк, 2013: 485). Своєрідним акордом захоплення яскравим світилом автор наголошує у таких рядках: «Онуком Сонця вважаю себе я здавна / І слово «сонце» мені близьке до слова слов'янин / Про Сонце мовлю я мов про живе створіння, / Воно людей пробуджує від сну / І укладає спати... / Я – сонцеклонник! / І Сонце для мене – як Бог!» (Перепеляк, 2013: 56).

У поезіях митець використовує різні епітети (сонцесейні персні): «У світ хлопнуло сонячне звучання» (Перепеляк, 2013: 120); «Будь сонячною! Як ідуть дощі... / Шукаю сонячно-небесні очі» (Перепеляк, 2013: 463). Художні тропи використовуються в інших способах ставлення ліричного героя до символу світла і тепла: «Ти – моя неубита воля, / Передсмертний до сонця крик!..» (Перепеляк, 2013: 126); «Хвала весні і сонцю! Знов мені / Ти у нескінченній борозні» (Перепеляк, 2013: 127); «І славу Богу возвели. / І німб уподібнили сонцю» (Перепеляк, 2013: 200); «Знову зло я під сонцем побачив – / Величезне, страшне для людини!» (Перепеляк, 2013: 206); «Марнотних днів відкрилася огуда, / Й нічого не змінилося під сонцем!» (Перепеляк, 2013: 209); «Якби ти був зі мною – день і ніч, / Я прихилила б сонечко до віч» (Перепеляк, 2013: 227); «Лише до сонця стане ближче Україна, / Я зацілюю твої очі золоті» (Перепеляк, 2013: 237); «І сонцем повниться твоя світлиця... / Чим більше пізнаєш себе самого» (Перепеляк, 2013: 296); «Молилась сонцю – богу із богів, / Аж поки сонце не зайшло за обрій... / І обрив допікав смертельний гнів: / Переманити душу як? – питали обри» (Перепеляк, 2013: 335); «Земля... мов наречена у вінок одіта / Вклоняється і сонцю і весні» (Перепеляк, 2013: 122); «А то – зажуриється до сліз, / Щоб знову сонцю порадіти» (Перепеляк, 2013: 131); «Вродливі

молоді жінки / На сонці білять рушники» (Перепеляк, 2013: 145); «Ти посміхнешся сонячно, а промінь, бачу, зблід» (Перепеляк, 2013: 146); «Бігла довго за сонцем радість? / Заблукала в борозні» (Перепеляк, 2013: 160); «Не встиг його пізнати алфавіт, / Як викрадає ніч сонце писання» (Перепеляк, 2013: 439); «І перед сонцем у душевнім храмі / Спинюсь, подібний горе-жебрак» (Перепеляк, 2013: 449); «Як на вечірнім зимнім небокраї згоріли в сонці тіні голубі» (Перепеляк, 2013: 465); «Не зупинити сонячну лавину, / І пристрасть відкриває нам вершину» (Перепеляк, 2013: 48).

Як ми вже зазначали, у міфопоетичній свідомості наших предків символом чоловічого роду вважався місяць, тому у деяких поетичних рядках Іван Перепеляк ототожнює його з особами чоловічої статі, зокрема батьком, молодим парубком-красенем, закоханим юнаком. Це небесне світило відтворюється художником слова у відповідних текстоситуаціях: «Пасу я вірних коней над Сулою, / І мій підпасич – місяць-молодик» (Перепеляк, 2013: 41); «Срібен місяць у небі долі, / Що козацьким вусом провис» (Перепеляк, 2013: 126); «Дарма! Із піснею про Байду, / Під місяцем холодним до зорі!» (Перепеляк, 2013: 58); «Де місяць пада шаблею на воду, / І в небеса спинаються зірки» (Перепеляк, 2013: 176); «І місяць посивіє, / Не дочекавшись додому» (Перепеляк, 2013: 545); «У надвечір'я – особливі чари: / Пролетється місяць – заблищить роса» (Перепеляк, 2013: 562); «Не зажуриць місяць / Золоту брову» (Перепеляк, 2013: 124); «Наш світ білий появився від Бога / Червіль Сонце – / З лиця – Божого, / Світлий місяць – / Із грудей його, / Білі зорі – / Із очей Божих, / Ясні зорі – з одеж його» (Перепеляк, 2013: 65). На нашу думку, митець уміє встановлювати асоціативні кореляції між природними явищами й почуттями людини шляхом одухотворення та естетизації навколишнього світу природи, це органічне поєднання поет відобразив у ще одному символічному образі зорі, який вербалізується у таких синонімічних означеннях: зірка блискуча, видна, гаряча, діамантова, золота, кришталева, мерехтлива, осяйна, перлиста, прозора, промениста, рубінова, срібляста, саяна (СУМ, 1980: 149).

Так, І. Перепеляк креативно конкретизує поетичне осмислення концепту зоря, зірка як символу рідної землі. Художньо-семантична сфера АВТОР-ЗОРЯ характеризується здебільшого рисами ліричності та інтимності, тому авторське споглядання універсального образу зорі слугує позначенням найвищої мети, пов'язується з чистими людськими почуттями (любові й вірності),

спробою зіставити поняття зірки з молодого дівчиною. Рядки поетичних текстів майорять світосприйняттям І. Перепеляка через призму художніх засобів, алегоричності, персоніфікації, метафор: «Пролилася **зоря** / Розшифрувавши / Закодовану тишу, / І підпала / Чорної ночі хрест!...» (Перепеляк, 2013: 107); «Коли **зоря** скривавиться за обрій, / А я круті завали перейду» (Перепеляк, 2013: 177); «Небо в хмарі потонуло: / Не знайти **зорі!**... / Мороком вкривалось поле. / **Зірку** б хоч одну!...» (Перепеляк, 2013: 276); «Над хатою – осіння ватра **зір**, / І вічність зупинилася, як мить» (Перепеляк, 2013: 273); «Роздмухай спогад – полум'я і повернувшись у вчора, / Де розписавсь **зорею** на небесах душі!» (Перепеляк, 2013: 201); «Як **зоря** падуца пролетить, / Небо розтинаючи глибоке, – / Я до ранку загадаю мить» (Перепеляк, 2013: 385); «Згасали в мороці високі **зорі**» (Перепеляк, 2013: 541); «В останнім віражі **зоря** на небосхилі» (Перепеляк, 2013: 135); «**Зоря** ж заболить у небі – стане знов тепло і легко» (Перепеляк, 2013: 152); «В моєму ж небі не знайти ані **зорі**» (Перепеляк, 2013: 445); «Світаюча **зоря** не забавля, / Що синім світлом огортає небо» (Перепеляк, 2013: 489).

Художньо-образну універсалью **зоря** поет нерідко фіксує синонімічними парами **зірка**, **зірниця**, **зоряниця**: «Де місяць пада шаблею на воду, / І в небеса спинаються **зірки**» (Перепеляк, 2013: 176); «Там дівчата диво-чарівниці / Защобечуть, наче ластівки. / І нікому в ніч таку не спиться – пахнуть матіолами **зірки**» (Перепеляк, 2013: 265); «Щоб **зірка** в небі **зірку** переймала» (Перепеляк, 2013: 423); «І дихали світлом дивно розквітлі **зірки**» (Перепеляк, 2013: 433); «Небо в хмарі потонуло: / Не знайти **зорі!**... / Мороком вкривалось поле. / **Зірку** б хоч одну!...» (Перепеляк, 2013: 276); «Тече на трави / Промінь **зоряниці**, / Що пережив лютневі холоди» (Перепеляк, 2013: 386); «Блукали очі в небі по **зірках**» (Перепеляк, 2013: 394); «Вечірній присмак **зірку** підійма» (Перепеляк, 2013: 546); «І до **зірок** сягають явори» (Перепеляк, 2013: 120); «Дослухається **зірниця**, / що шумлять дуби високі в тиші вечорів?» (Перепеляк, 2013: 142); «Шлях їй осяває **зірка** світова» (Перепеляк, 2013: 144); «В космосі тихо – звідки цей вітер? / У душу – колючі **зірки**» (Перепеляк, 2013: 155); «На виповнену медом сіножаті / **Голубозорі** дивляться зірниці» (Перепеляк, 2013: 406). Мовомислення автора відзначається харизмою щодо наявності авторських неологізмів: «Коники нап'ються / знов **зорінь-води**» (Перепеляк, 2013: 124); «Скреслим **зорепадом** хлюпа в сон-траву» (Перепеляк, 2013: 124).

Мовостиль Івана Перепеляка збагачується художньою епітізацією цих символічних номінацій: «І кличе Доля в **зорянім** вінці!» (Перепеляк, 2013: 41); «Гарячий дух акацій і любистку / І поля світанкового теплінь / Пливуть над світом в **зоряній** колісці» (Перепеляк, 2013: 274).

Митець органічно вербалізує універсалії **сонце**, **місяць**, **зоря**, підкреслюючи повноту та взаємозалежність цих народнопоетичних образів, що підкреслюють єдність трьох поколінь у традиційній українській сім'ї: «Зглянься сонце, осіннє сонце! / Старезний дід куняє на призьбі / Зглянься, місяцю, ясний місяцю! / Дай-но зігрітись під холодним теплом / **Зорі**, високі байдужі **зорі** / Подаруйте останню пригорщу мрій» (Перепеляк, 2013: 143); «Ворожимо по Сонцю і **Зірках** / Як завжди, ми ворожим проти ворога, / Від того й «ворожити», «ворожіння»... (Перепеляк, 2013: 344).

Певної символізації у свідомості українців зазнав **місяць**, який ототожнювався з особою чоловічої статі, зокрема батьком, молодим парубком-красенем. Цитуємо думки Олени Маленко: «Асоціативними мотиваторами, закладеними в символічну модель **місяць** – **парубок**, є маскулінна ідентифікація місяця за родовою ознакою (в українській мові слово **місяць** чоловічого роду), наявність фази молодого місяця (місяць-молдик – молодий парубок, юнак, хлопець), а також чуттєва сфера, зокрема кохання (зустрічі закоханих вночі при світлі місяця, який уважався покровителем кохання). Естетичний (краса світила) й функціональний (здатність освітлювати) параметри місяця як природної реалії органічно синтезувалися в традиційному поетичному уособленні **місяця** з парубком – красивим, молодим, здатним до кохання» (Маленко, 2010: 159). Семантична кореляція слів **місяць-батько**, **місяць-хлопець** (**парубок**) відтворена в ідіостилі І. Перепеляка: «В нічній степу я чую волі крик / Так недалеко можна й до розбою... / Пасу я вірних коней над Сулою / І мій підпасич – **місяць-молдик**» (Перепеляк, 2018: 172).

Приваблює читача символічний образ **зірки** (**зорі**), до якого звертається поет і порівнює його з красою і вродою молодого дівчини. Цікавим є дослідження О. Маленко: «Ой зійди, зійди **зірничко** весіння. / Ой виїди, виїди, дівчино сусідня; / Ой зійшла **зоря**, все поле **освітила**, / Виїшла **дівчина**, серденько **розвеселила**» (Маленко, 2010: 153); «Зійшла **зірка** з-під вечірка / Та впала додолю. / А хто мене, **молодую**, / Одведе додому?» (Маленко, 2010: 161); «Ой зійшли, зійшли / Дві **зіроньки** ясні, / Ой виїли, виїли / Дві **дівоньки** красні» (Маленко, 2010: 319); «За нашим городом / Три

зірочки ясных. / Три зірочки ясных, / Три дівочки красних» (Маленко, 2010: 322). Будучи уважним дослідником слов'янських легенд та міфів, Іван Михайлович також використовує цей символ краси у своїх поезіях: «Не уступай нещастю, іди навстріч сміливо / Сказав мудрець про Долю і на словах здригнувся / Не піддавайсь жалобі, аби не згаснув племін / Допоки в передвісті витьохкує зоря» (Перепеляк, 2018: 12); «У відчай зоря сплакне на небесі / Коли зберуться нечестивці всі» (Перепеляк, 2018: 147). Здебільшого семантично прозорим є мотив праведності, святості у контекстній реалізації смислових та асоціативних домінант символу зірка, тому художник слова органічно зближує його з іншими конститuentами поданої лексико-семантичної групи у форматі свого ідіостилію, називаючи небо, вітер, дощ, сніг, веселку тощо. Звернімо увагу на таке: «Тепла не жди! Січневі небеса / На стежку накликають веремію... / Твій образ за снігами даленіє, / Від того щось пече... / І не згаса» (Перепеляк, 1997: 95); «Стихає вітру сонне колихання, / Принишкла тиша горнеться до віт. / Схилившись на осінній живопліт, / У вікна задивилося смеркання» (Перепеляк, 2018: 222).

Для Івана Перепеляка символ вітру є різноплановим: це всемогутня сила, справжній господар певної території, свідок людського щастя та горя, перемог та поразок, володар морів та океанів, що піднімає шторми та бурі, примушуючи людей змінювати свої плани. Він, немов жива істота, є другом і порадиником людини, виконує її дії, активно реагує на зміни: «Блукає патлатий вітер / І мружить піратське око» (Перепеляк, 2013: 78); «І розгулявся вітрище» (Перепеляк, 2013: 78); «Таємно вітер налетить гарячий» (Перепеляк, 2013: 82); «Синій вітер – чистим полем / Не забудеться ніколи» (Перепеляк, 2013: 252); «Ген, отам, за теплими вітрами / У криниці зоряна вода» (Перепеляк, 2013: 265); «І дзвінко линуть звуки бойовищ: / Жаркі вітри розгулюють повсюди» (Перепеляк, 2013: 125); «Пада сонний вітер / Яблуком терпким» (Перепеляк, 2013: 144); «І цілунок твій останній / Я перехоплюю у вітру / на льоту» (Перепеляк, 2013: 451); «Тривожний вітер поспіхом несе / До станції кінцевої і мене» (Перепеляк, 2013: 149); «Нагріє душу – од бухикає зима, / А там, дивися, повесніє вітер» (Перепеляк, 2013: 167); «Та вітер повернувся / І остудив лице» (Перепеляк, 2013: 129).

Лексема хмара, що належить до реципієнтної зони поетичної метафори, вербалізується у текстотворенні І. Перепеляка неоднозначно і є персоналізованим образом, що співвідноситься з почут-

тями та діями людей: «На цьому березі, на Сулі, / лягли хмарки блакитними мостами» (Перепеляк, 2013: 70); «Як добре, / Що в небі ні хмарини» (Перепеляк, 2013: 128). Мовний образ хмари репрезентується певними синонімічними підгрупами у лексико-семантичній сфері (ХМАРИ-ДОЩ, ГРОЗА, ГРИМ), немов опис певних людських стосунків, наприклад, між жінкою та чоловіком, між батьками та дітьми: «Умий лице у теплому Гольфстрімі / І витри очі хмарою грози» (Перепеляк, 2013: 75); «Тоді ударте з усіх сил громи! / З душею в гніві обійміться бурі» (Перепеляк, 2013: 121); «Лягли поодаль хмари, / Дощу – ані краплини» (Перепеляк, 2013: 129); «Над хатою промчався грім важкий, / І відступили блискавиці літ» (Перепеляк, 2013: 273); «Хмарне небо проллється / Першим квітневим дощем» (Перепеляк, 2013: 279); «Над вишневим батьківським порогом / Перевисла райдуга крута» (Перепеляк, 2013: 127); «Ген відступає порожнеча літ, / І дощ холодний заховався за крайнебо» (Перепеляк, 2013: 470); «Порядності лишилось, жаль, вже мало... / Й веселку над чолом чійсь здіймала» (Перепеляк, 2013: 172). Іноді автор харизматично персоналізує ці лексеми, використовуючи ідіофрази: «Пливе тривожно сине хмаровиння... / Ще мить – і хлопне дощонад нестримно. / Ген у грозу біжить дівча вродливе / Ті милі чари. Як пелюстки рути, / Мов злива, що на землю спрагло впала... / А блискавка майнула і пропала» (Перепеляк, 2013: 420).

У наступній реципієнтній сфері митець експлікує мовний образ туману на позначення чогось невідомого, злого, неосвіченого, невидимого. Читаючи рядки поезій, ми нерідко бачимо туман, де простежується позитивна та негативна конотації: «Дивний острів Санта Марія / Виростає з туману, мов мрія» (Перепеляк, 2013: 76); «Покотивсь туман над полем, / Зголубило все довкола» (Перепеляк, 2013: 252); «Непевний порух – і її нема, / Розтанула з туманом у ярузі» (Перепеляк, 2013: 141). Аналізуючи у мовній свідомості поета атмосферні опади, ми вбачаємо репрезентацію різних пір року. Якщо дощ, туман, гроза характерні для весни, літа й осені, то персоналізовані образи сніг, мороз, пурга віддзеркалюють мовний образ зими. У низці поезій властивість снігу, його наявність та вербалізація репрезентуються у креативних підходах художника слова до переважно внутрішніх переживань ліричного героя: «Січе у полі сніговиця / Як з дідьком вітер побратавсь» (Перепеляк, 2013: 563); «Дихнув мороз тривогою на скроні... / І буйні гриви у снігах розтали... / А тиша крижаніє навкруги, / І безкінечні

стеляться *снігу*» (Перепеляк, 2013: 153); «*Прокричали над полем гуси: / білим снігом посіявся крик*» (Перепеляк, 2013: 160); «*На молодім снігу твоє ім'я... / Розтанув сніг, і збігли за водою / Ті милі дні, як вигадка моя*» (Перепеляк, 2013: 405); «*Стерплю твій докір і безжурний сміх, / і холоди лютневої завії... пройшовши крижану пургу, / Твій теплий слід знайду я на снігу*» (Перепеляк, 2013: 476).

Цікавою є репрезентація метафори *сніг* у поезіях, де І. Перепеляк вербалізує тепле ставлення сина до матері: «*Раптовий сніг далекої зими / Із пам'яті не загублю ніколи / І я стрічав одважно сніговії. / На скронях матері той ранній сніг / Мої долоні іще й досі гріє*» (Перепеляк, 2013: 151). Зазначимо, що лексема *завія* у мовно-поетичній площині митця, на відміну від *снігу*, означає швидкоплинність, незворотність, миттєвість нашого життя і реалізується шляхом цілого синонімічного ряду *завірюха, стужа*. Знайомлячись із низкою поетичних творів, ми зустрічаємо метафоризацію назв інших явищ природи, таких як *веселка, тінь, тиша, шторм, листопад*. Поет збагатив українську мову цікавими мовними символами, створюючи власну морально-філософську модель «ЛЮДИНА – СВІТ». Мовний простір митця характеризується вербалізованою триєдністю «стиль – звук – слово». Так звана мелодика висловлювання дає підстави для розуміння лексико-асоціативної палітри картин природи з гармонійним сполученням у ній усього

живого. У поезіях І. Перепеляка лексичні реалії *земля, сонце, сад, поле, степ, берег, село, хата*, все довкілля органічно пов'язані з долею ліричного героя. Разом із цими мовно-стилістичними прийомми у поезії вербалізуються такі поняття, що характеризують стан людини: «весна», «літо», «осінь», «зима», «ранок», «день», «вечір», «ніч», «рік», «століття».

Висновки. Отже, наповненість і динаміка словесних образів небесних світил Івана Перепеляка, їх структурна поліфонічність та взаємопов'язаність у лексичному наповненні вербалізуються через призму традиційних поєднань у лексико-семантичній площині НЕБО. Доречно зауважити, що явища природи у мовотворчості поета мають відповідне значення для ґрунтовного вивчення, оскільки репрезентують зміни, що відбуваються в природі. На основі проаналізованих одиниць можна зробити висновки, що подані номінації моделюються як персоніфіковані образи, а шляхом метафоризації вербалізують переважно внутрішній світ людини. Так звані перепелякізми вдало вербалізовані у різних морфологічних формах, таких як іменники, прикметники, дієслова, прислівники. Тропіка І. Перепеляка доповнюється багатьма неологізмами, що утворені від складних слів: *сміховоди, вогнецвіт, гріховод, зорекрило, міднодзвонно, довокосвітня*. Вербальна опозиція Я – ЖИТТЯ притаманна поезії І. Перепеляка у найрізноманітніших вимірах і рівнях його поетичного полотна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маленко О. Лінгво-естетична інтерпретація буття в українській поетичній мовотворчості (від фольклору до постмодерну) : монографія. Харків, 2010. 488 с.
2. Михайлин І. Іван Перепеляк: Літературний портрет. 2-ге вид., доп. Харків, 2014. 218 с.
3. Перепеляк І. Неопалима купина. Вірші, поеми. Харків, 1997. 161 с.
4. Перепеляк І. Поезії та поеми. Т. 1. Харків, 2013. 592 с.
5. Перепеляк І. Поезії та поеми. Т. 2. Харків, 2013. 632 с.
6. Перепеляк І. Полтавські сонети. 2-ге вид., доп. Харків, 2018. 328 с.
7. Потебня А. Символ и миф в народной культуре. Москва, 2000. 480 с.
8. Словник української мови. Київ, 1980. Т. 11. 330 с.

REFERENCES

1. Malenko O. Linhvo-estetychna interpretatsiia buttia v ukrainskii poetychnii movotvorchosti (vid folkloru do postmodernu): Monohrafiia / Olena Malenko [Linguo-aesthetic interpretation of life in Ukrainian poetic language creation (from folklore to postmodernism): Monograph / Olena Malenko]. Kharkiv, 2010. 488 s [in Ukrainian].
2. Mykhailyn I. Ivan Perepeliak: Literaturnyi portret. – 2-he vydannia, dopovnene [Ivan Perepeliak: Literary portrait. – 2nd edition, supplemented]. Kharkiv, 2014. 218 s [in Ukrainian].
3. Perepeliak I. Neopalyma kupyna. Virshi, poemu [Incombustible blackberry. Poetry, poems]. Kharkiv, 1997. 161 s [in Ukrainian].
4. Perepeliak I. Poezii ta poemu. – T. 1. [Poetry and poems. – Volume 1] Kharkiv, 2013. 592 s [in Ukrainian].
5. Perepeliak I. Poezii ta poemu. – T. 2. [Poetry and poems. – Volume 2] Kharkiv, 2013. 632 s [in Ukrainian].
6. Perepeliak I. Poltavski sonety. 2-he vydannia, dopovnene / I. Perepeliak. [Poltava sonnets. 2nd edition, supplemented / I. Perepeliak]. Kharkiv, 2018. 328 s [in Ukrainian].
7. Potebnya A. Simvol i mif v narodnoy kulture [Symbol and myth in folk culture]. Moskva, 2000. 480 s [in Russian].
8. Slovnyk ukrainskoi movy T. 11. [Dictionary of the Ukrainian language Volume 2]. Kyiv, 1980. 330 s [in Ukrainian].